29.04.2020 178/00.04.02.00/2020

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta
LIV@eduskunta.fi

Viite:
VNS 1/2020 vp - asiantuntijalausuntopyyntö eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Asia:
VNS 1/2020 vp valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021—2024

HELSINGIN SEUDUN LIIKENNE -KUNTAYHTYMÄN LAUSUNTO ASIASSA VNS 1/2020 VP

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt asiantuntijalausuntoa Valtioneuvoston selontekoon julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021-2024.

HSL haluaa kiittää Liikenne- ja viestintävaliokuntaa asiantuntijalausunnon pyytämisestä.

Lausuntonaan HSL toteaa seuraavaa:

Kun hallitus valmistelee toukokuussa annettavaan valtion kolmanteen lisätalousarvioesitykseen talouden nopeaa elpymistä tukevia kohdennettuja, nopeavaikutteisia ja määräaikaisia toimenpiteitä, tulee HSL:n näkökulmasta panostaa kahteen asiaan.

Ensinnäkin tulee varmistaa kaupunkiseutujen joukkoliikenteen toimivuus, mikä tukee yhteiskunnan perustoimivuutta ja mahdollistaa ihmisten työssäkäynnin ja sitä kautta elinkeinoelämän toimivuuden. Koronatilanteesta johtuen HSL:n lipputulot ovat laskeneet noin 70 %, mutta joukkoliikennetarjontaa on kuitenkin pidetty yllä elintärkeiden toimintojen varmistamiseksi. Tämä vaihe tuo merkittävän aukon HSL-kuntayhtymän rahoitukseen. Normaalitilanteessa HSL rahoitus perustuu puoliksi lipputuloihin ja puoliksi kuntaosuuksiin valtion tuen ollessa alle 1 % budjetista. Korona tuo suurimman negatiivisen vaikutuksen nimenomaan kaupunkeihin, joilla normaalitilanteessa yhteisöveron tuotto on olennainen osa valtionosuuksien sijaan. Koronatilanteen myötä kaupunkien joukkoliikenneviranomaisille tulee osoittaa erillisavustus talouden tasapainottamiseen. Näin varmistetaan myös pidemmällä aikavälillä joukkoliikenteen palvelutaso sekä entistä kestävämmän liikennejärjestelmän kehittäminen niin talouden kuin sosiaalisen ja ympäristöllisen kestävyyden näkökulmasta tulevaisuudessa. Toimiva ja kohtuuhintainen joukkoliikenne työmatka- ja asiointiliikkumisena tukee ihmisten hyvinvointia, elinkeinoelämän toipumista ja ilmastotavoitteiden saavuttamista.

29.04.2020 178/00.04.02.00/2020

Toinen elvytyksessä panostettava teema on Helsingin seudun liikenneinfrahankkeiden käynnistäminen. MAL 2019 -suunnitelmassa on valmisteltu monipuolinen kokonaisuus liikennejärjestelmän kehittämiseksi ja seudun kasvun mahdollistamiseksi. Suunnitteluvalmius monien hankkeiden käynnistämiseksi on erittäin hyvä. Kiireellisesti aloitettavia investointikohteita ovat muun muassa Espoon kaupunkirata välillä Leppävaara-Kauklahti sekä Pääradan kehittämisen 2. vaihe välillä Pasila-Riihimäki samoin kuin lukuisa joukko pieniä kustannustehokkaita hankkeita Helsingin seudun eri puolilla. Valtion tulee varautua julkisen talouden suunnitelmassaan MAL 2019 -suunnittelun aikana yhteistyössä valmisteltujen hankkeiden rahoitukseen, mielellään jo lisätalousarvioista 2020 alkaen.

Julkisen talouden suunnitelman osasta, joka käsittelee liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalaa, HSL toteaa seuraavaa: Väylänpidon lisäpanostukset liikenneverkkojen päivittäiseen liikennöitävyyteen ja korjausvelan kasvun pysäyttämiseen ovat kannatettavia. Erityisesti rataverkon ja sen laitteiden kunnossapidolla ja häiriöherkkyyden vähentämisellä on olennainen rooli Helsingin seudun liikennejärjestelmän toimivuudessa. Lisäpanostusten kohdentamisessa tuleekin painottaa suuria matkustajavirtoja.

Suunnitelman mukaan liikenneverkon suunnittelua kehitetään ottamalla huomioon digitalisaation ja automatisaation vaikutukset tulevaisuuden liikennejärjestelmään ja liikennemääriin. Kirjaus on melko yleisellä tasolla ja erityisesti automatisaation tavoitteiden ja toimenpiteiden ollessa vielä melko epäselviä, vaikuttaa painotus tällä tasolla hieman ylikorostuvalta. Luotaessa suunnitelman kuvaamalla tavalla toimivaa markkinaympäristöä liikenteen ja viestinnän digitaalisille palveluille tulee sääntelyn valmistelussa arvioida vaikutukset – myös kustannusvaikutukset – huolellisesti, ja eri toimijoiden näkökulmasta.

Suunnitelman mukaan julkisen henkilöliikenteen tuesta osoitetaan 20 milj. euroa vuodessa ilmastopoliittisiin toimenpiteisiin. Tämä on hyvä suunta, mutta taso on vielä riittämätön ottaen huomioon myös uuden julkisia hankintoja koskevan puhtaan kaluston direktiivin ja sen edellyttämät toimet. Direktiivin implementointilainsäädäntö on vielä valmisteilla ja edellyttää huolellista harkintaa sen tasossa ja kohdentamisessa. Mikäli kaupunkien joukkoliikennetoimijoille luodaan kovempia velvoitteita, tulee niihin kohdistaa myös valtion panostusta hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti: ”vrt JTS s. 48 Hallitusohjelman mukaan ”kuntien tehtäviä ja velvoitteita vähentävät, lisäävät tai laajentavat toimenpiteet sekä kuntatalouteen vaikuttavat veroperustemuutokset kompensoidaan nettomääräisesti muuttamalla valtionosuuksia ja/tai vastaavaa kiinteää määrärahaa 100-prosenttisesti taikka poistamalla muita tehtäviä tai velvoitteita.”

Ilmastoperusteista joukkoliikennetuesta 20 miljoonaa euroa/vuosi ehdotetaan kohdennettavaksi MAL-sopimuksilla neljälle suurimmalle kaupunkiseudulle 7 miljoona euroa/vuosi. Kohdentumista tulee vielä harkita uudelleen, ja

panostaa MAL-kaupunkiseuduille enemmän. Yksin HSL-joukkoliikenteessä tehdään 65 % kaikista Suomen joukkoliikennematkoista ja 80 % kaupunkiseutujen joukkoliikennematkoista.

Helsingin seudulla MAL-sopimukset valtion ja kuntien välillä ovat vauhdittaneet hyvin asuntotuotantoa ja kestävän kaupunkiseudun rakentuminen on edistynyt. Julkisen talouden suunnitelmassa kytketään valmisteilla olevaan MAL-sopimukseen valtion asuntorahastosta kohdennettavat kunnallistekniikka-avustukset ja käynnistysavustukset. Koska MAL-sopimusneuvottelut ovat valtiosta johtuvasta syystä viivästyneet puoli vuotta ja tällä hetkellä ollaan sopimuksettomassa tilassa, jota koronatilanne vielä vaikeuttaa, tulisi ainakin käynnistysavustuksia myöntää välittömästi, jotta asuntotuotantokohteet pääsisivät etenemään suunnitellusti. Lisäksi lähiöohjelma tulee laatia yhteistyössä suurimpien kaupunkien kanssa, jotta toimenpiteiden vaikutukset ja panosten kohdennettavuus voidaan varmistaa.

Kestävän kehityksen verouudistusten valmistelu on HSL:n näkökulmasta tärkeää ja liikenteen kokonaisverouudistuksen osalta tulisi hallituskaudella myös päästä päätöksiin. Osana MAL 2019 -suunnitelmaa on tutkittu liikenteen päästövähennystavoitteen saavuttamista seudulla ja olennaisia, tehokkaita päästövähennystoimia ovat autokannan kehittäminen vähäpäästöisemmäksi sekä tieliikenteen hinnoittelu. Ruuhkamaksulainsäädännön valmistelu on kirjattu pääministeri Marinin hallitusohjelmaan, sen valmisteluun HSL osallistuu mielellään ja tarjoaa myös asiantuntemustaan käyttöön valmisteluun ja vaikutusarviointeihin.

Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyy myös kuntatalouden osio. Siltä osin HSL toteaa, että valtion ja kuntien vastuusuhteiden määrittelyssä ollaan liikennesektorilla siirtymässä kuntien vastuiden kasvuun myös valtion liikenneverkon osalta (mm. nopeiden ratojen hankeyhtiöt). Tässä tulee koko julkisen talouden näkökulmasta käyttää vahvaa harkintaa.

<u>Muut aiheeseen liittyvät kannanotot</u>

HSL valmistelee esitystä Valtiovarainministeriölle valtion lisätalousarvioon vuodelle 2020 siten, että lisätalousarvioon otettaisiin valtion 50 milj. euron HSL:lle kohdennettu tuki kattamaan Helsingin seudun liikenteen lipputulomenetyksiä.

Tuomme vielä tiedoksenne myös Paikallisliikenneliiton, Linja-autoliiton, ja Kuntaliiton 21.4.2020 ministereille Timo Harakka ja Sirpa Paatero toimittaman kirjeen, jossa tuotiin esille kaupunkiseutujen avunpyyntö koronapandemian aiheuttamista lipputulotappioista selviämiseksi. Kirje tämän lausunnon liitteenä.

Lisätietoja antaa osastonjohtaja Ilmari Mäkinen, puh. 050 364 8772.

29.04.2020 178/00.04.02.00/2020

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä (HSL)

Suvi Rihtniemi
toimitusjohtaja

Liite Kirje_ministereille_20200421_PLL_Kuntaliitto_LAL

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä 30.04.2020. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa HSL:n kirjaamosta.